

MEDICINOS ISTORIJA IR RAIDA

Penkiasdešimt kūrybos metų (Lietuvos patologų draugija, 1954–2004)

Elena Stalioraitytė¹, Ruvinas Ptašekas, Dalia Pangonytė¹

Lietuvos patologų draugija, ¹Kauno medicinos universiteto Kardiologijos institutas

Raktažodžiai: patloginė anatomija, patologai, specialistų draugija.

Santrauka. Lietuvos patologų (1954–1991 m. – Respublikinė mokslinė patologoanatomų, 1991–1996 m. – Lietuvos patologoanatomų) draugija įsteigta 1954 m. balandžio 22 d. Draugijos įkūrėja ir pirmoji pirmininkė – prof. Janina Lašienė (1954–1976), iki 1996 m. valdybos pirmininkė buvo prof. Elena Stalioraitytė, nuo 1996 iki šiol draugijai vadovauja antrajai kadencijai perrinkta prof. Dalia Pangonytė. 1958 m. įsisteigė ir veikia draugijos Vilniaus filialas (pirmininkai – doc. Albertas Žygas, prof. Ruvinas Ptašekas). Draugija turi per 100 narių – patologų praktikų ir dirbančių aukštosiose medicinos mokyklose bei mokslo tyrimo įstaigose. Svarbiausios veiklos formos yra draugijos rengiami suvažiavimai, respublikinės, reguliarios mokslinės-praktinės (tarp jų ir su kitų specialybių draugijomis) konferencijos, pasitarimai, mokyklos, seminarai, jubiliejiniai renginiai. Draugijos nariai teikia pagalbą rengiant sveikatos sistemos įstatymus, norminius aktus, mokslo tyrimo ir mokymo programas. Draugija daug dėmesio skiria patologų specialistų rengimui ir jų kvalifikacijos kėlimui (tobulinimosi kursai, užsienio stažuotės), disertacijų, monografijų, vadovėlių, vienkartinių ir teminių periodinių leidinių patologijos klausimais rengimui bei leidimui, atstovauja patologams bendraujant su kitomis Lietuvos ir išsivijios medicinos bei užsienio patologų draugijomis. Organizuota dešimt draugijos respublikinių konferencijų, du suvažiavimai, keturios mokyklos, parengta ir išleista 19 monografijų ir straipsnių rinkinių, 6 vadovėliai, 28 mokomosios knygos, 25 metodinės rekomendacijos. Dvylika draugijos narių įgijo habilituoto mokslo daktaro laipsnį, apgintos 42 daktaro disertacijos.

Svarbiausi draugijos veiklos faktai ir datos

Šeši Kauno ir Vilniaus patologai anatomai: Janina Lašienė, Aldona Bistrickaitė–Rudaitienė, Leonas Liutkus, Ruvinas Ptašekas, Elena Stalioraitytė, Albertas Žygas, susirinkę 1954 m. balandžio mėn. 22 d. Vilniuje, įsteigė Respublikinę mokslinę patologoanatomų draugiją. Jos įstatai buvo patvirtinti Sveikatos apsaugos ministerijos Mokslo tarybos. Išrinkta valdyba (pirmininkė – J. Lašienė) ir revizijos komisija (pirmininkė – A. Bistrickaitė–Rudaitienė) (1).

Prof. J. Lašienė, vadovavusi draugijai iki 1976 metų, stengėsi darbui sutelkti ne tik mokymo ir mokslo įstaigų patologus, bet ir visus gydytojus patologus anatomus, dirbančius Lietuvos gydymo įstaigose. 1955 metais draugijoje buvo 25 nariai, aštuntajame–devintajame dešimtmečiais, plečiantis ligoninių patloginės anatomijos skyrių tinklui, kuriantis naujoms mokslo tyrimo įstaigų morfologinio profilio laboratorijoms, jų buvo daugiau kaip 70, dabar – per šimtą. 1958 m.

kovo 3 d. įkuriamas draugijos filialas – Vilniaus patologoanatomų draugija (Albertas Žygas, Aldona Bistrickaitė–Rudaitienė, Ruvinas Ptašekas), subūręs Vilniaus miesto ir artimųjų rajoninių ligoninių patologus anatomus.

1991 m. lapkričio 26 d. Lietuvos patologai anatomai, susirinkę į neeilinę respublikinę konferenciją, patvirtino savo ryžtą, susitelkę draugėn, siekti svarbiausio atgimusios Nepriklausomos Lietuvos medikų tikslo – visokeriopa puoselėti tautos sveikatą, aktyviai dalyvauti pertvarkant sveikatos sistemą, plėtojant medicinos mokslą, tobulinant medicinos pagalbą gyventojams, rengiant specialistus ir keliant jų kvalifikaciją. Visa tai įtvirtinta priimtuose Lietuvos patologoanatomų draugijos įstatuose, kurie 1993 m. kovo 2 dieną įregistruoti Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijoje. Nuo tada draugija vadinosi Lietuvos patologoanatomų draugija. Kaip skelbia įstatai, Lietuvos patologoanatomų draugija yra savarankiška, savivaldė,

nepriklausoma kūrybinė organizacija, vienijanti Lietuvos medikus ir kitus specialistus, dirbančius patologijos srityje. Svarbiausi jos veiklos tikslai – dalyvauti gerinant Lietuvos gyventojų sveikatą gyvųjų audinių tyrimu bei autopsija nustatant ligas, jų etiologinius veiksnius, raidos mechanizmus bei mirties priežastis, įvertinant ir tobulinant medicinos diagnostikos kokybę, didinant sveikatos profesionalų kompetenciją. Ne mažiau svarbus draugijos tikslas – plėtoti patologijos mokslą ir praktiką. Tobulinti jos studijas, įskaitant ir podiplomines, padėti spręsti Lietuvos patologų anatomų profesinės kompetencijos, tarptautinių ryšių, etinius ir kitus klausimus.

Draugijos valdyba ir nariai teikė pagalbą rengiant sveikatos sistemos įstatymus, Sveikatos apsaugos ministerijos įsakymus, mokslo tyrimo ir mokymo programas, teikė rekomendacijas atestacijos komisijai apie narių ir ligoninių patologijos skyrių atitikimą kvalifikacinei kategorijai juos licencijuojant. Draugija skatina ir remia monografijų, vadovėlių, vienkartinį ir teminių periodinių leidinių patologijos klausimais rengimą, ekspertizę bei leidimą. Ji atstovauja patologams anatomams bendraujant su kitomis Lietuvos ir išsivijos medicinos bei užsienio patologų draugijomis.

Svarbiausios veiklos formos yra draugijos rengiami suvažiavimai, respublikinės, reguliarios mokslinės-praktinės (tarp jų ir su kitų specialybių draugijomis) konferencijos, mokyklos, pasitarimai, seminarai, jubiliejiniai renginiai. Daug dėmesio skiriama tiesioginiam narių kvalifikacijos kėlimui: tobulinimosi kursai, užsienio stažuotės, seminarai, miestų gydytojų klinikinės anatominės konferencijos, konsultacijos patologinės anatomijos skyriuose ir t. t.

1994 m. kovo 29 d. kartu su Sveikatos apsaugos ministerija organizuotas pasitarimas „Patologinės anatomijos tarnybos būklė ir jos reformos Lietuvoje klausimai“ dalyvaujant ministerijos vadovams beveik visų Lietuvos respublikinių ir centrinių rajoninių ligoninių vyriausiesiems gydytojams arba jų pavaduotojams gydymo reikalams, patologams anatomams bei citologams. Aptarti visi reformos aspektai: įstatyminiai pagrindai, autopsijų situacija ir jų svarbos propogavimo būdai tarp gydytojų klinikistų ir visuomenės, patologinės anatomijos tarnybos tolesnė specializacija, specialistų rengimas, santykis su citologijos tarnyba, patologinės anatomijos skyrių materialinė bazė, procedūrų įkainiai ir t. t. Suformuluoti draugijos išpareigojimai ir Sveikatos apsaugos ministerijai pateikti pasiūlymai dėl tolesnės patologinės anatomijos tarnybos raidos bei uždavinių ir būdų jiems spręsti.

Dešimtas draugijos suvažiavimas, įvykęs 1996

gegužės 23–24 d., papildė įstatus ir, aktyviai siūlant Amerikos lietuviams patologams, pakeitė draugijos pavadinimą. Dabar ji vadinasi „Lietuvos patologų draugija“. Išrinkta draugijos valdyba (pirmininkė – prof. Dalia Pangonytė).

Draugijos veiklos etapai

Įvairiais Lietuvos patologoanatomų (iki 1991 m. Respublikinės mokslinės) ir Lietuvos patologų draugijos gyvavimo laikotarpiais, atsižvelgiant į tuometinius medicinos mokslo ir sveikatos apsaugos praktikos poreikius, skyrėsi jos veiklos uždaviniai ir formos. Sąlygiškai galima skirti keturis draugijos veiklos etapus.

Pirmasis. Šeštojo dešimtmečio antroji pusė ir septintasis dešimtmetis – tai patologinės anatomijos tarnybos kūrimasis ir vyravusio organopatologinio dėstymo bei ligų diagnozės formulavimo principo pakeitimas patogeneziniu, nozologiniu.

Antrasis. Aštuntasis ir devintasis dešimtmečiai – tai patologinės anatomijos tarnybos įtvirtinimas ir plėtimas, platus bendrabiologinių ir specialių patologijos ir klinikinių žinių perteikimas patologams anatomams ir klinikistams (rengiant su kitomis draugijomis bendras konferencijas, seminarus ir t. t.), patologinės anatomijos dėstymo ir specialistų rengimo optimizavimas.

Trečiasis. Dešimtojo dešimtmečio pirmoji pusė – tai draugijos ir patologinės anatomijos praktikos reformavimas, tarptautinių ryšių plėtojimas.

Ketvirtasis. Dešimtojo dešimtmečio antroji pusė ir pirmieji XXI a. metai – naujų tyrimo ir informacinių technologijų diegimas.

Patologinės anatomijos tarnybos kūrimasis, patogenezinio ir nozologinio patologijos principų diegimas

Įsisteigtai draugijai jos pirmininkė prof. J. Lašienė (jau atitinkamai pertvarkiusi patologinės anatomijos dėstymą) iškelė neatidėliojamą uždavinį – įdiegti patogenezinį nozologinį patologijos bei diagnozės formulavimo principą į klinikinę ir patologinės anatomijos praktiką (2). Patogenezinė patologijos samprata, atskleidžianti ligos priežasties–pasekmės ryšius, ugdo klinikinį mąstymą, mobilizuoja gydytojo dėmesį diagnozuoti ligą ankstyvuojau jos laikotarpiu, taip pat retą ligą, kiekvienu jos etapu padeda parinkti racionalų gydymą ir rasti būdus, kaip išvengti ne tik komplikacijų, bet ir pačios ligos, t. y. atitinka ir ligų profilaktikos poreikius. Patogenezinis požiūris realizuoja ir kitą principą – nozologinį, t. y. būtinybę nustatyti ligą (nozologinį vieneta), determinuojančius patologinius ir kompensacijos procesus, o kai patogenezinio

ryšio su kokia nors žinoma liga nepavyksta nustatyti – diagnozuoti sindromą.

Pažymėtina, kad didžioji dalis pokario metų klinacistų, o ir negausus pradėjusių dirbti patologais anatomais būrelis, medicinos (ir patologinės anatomijos) mokėsi organopatologiniu principu (įvertinant atskirų organų pažeidimą), todėl gydytojus reikėjo supažindinti su minėtais principais ir pagrįsti jų pranašumą. Turėdami tokį tikslą, prof. J. Lašienė ir didesnę patyrimą turintys draugijos nariai (V. Ilgevičius, J. Jankevičiūtė, A. Žygas, R. Ptašekas, A. Bistrickaitė, L. Liutkus, E. Stalioraitytė, L. Griciūtė, J. Kazlauskas ir kt.) lankėsi Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Vilkaviškio, Raseinių, Alytaus ir kitų rajonų ligoninėse. Vietoje susipažinus su mirusiųjų ligos istorijomis, skrodimų protokolais ir, remiantis šiais duomenimis, po to vykusiose jungtinėse didžiųjų miestų ligoninių ir rajono ligoninių gydytojų klinikinėse anatominėse konferencijose, dalyvaujant įstaigų vadovams, diskutavo diagnozės formulavimo klausimais ir teikė konkrečius pasiūlymus. Patogenezinį ir nozologinį ligos vertinimo principus priėmė ir sėkmingai diegė ir pradėję patologais anatomais dirbti vyresniosios kartos gydytojai – draugijos nariai: A. Didžiulis (Panevėžyje), A. Išganaitis (Šiaukuose) ir kt.

Lietuvos patologai gali pelnytai didžiūotis, kad jų darbui šiuo laikotarpiu teko reikšmingas vaidmuo įgyvendinant patogenezinės nozologinės diagnozės principą gydytojų praktiniame darbe ir turėjo didelės įtakos pastarąjį tobulinant. Šiais principais grindžiamas ligonio duomenų interpretavimas, netgi stokojant modernios tyrimo įrangos, gydytojui dažniausiai padėjo teisingai nustatyti ligos diagnozę.

Įvairiuose draugijos renginiuose (respublikinėse, mokslinėse-praktinėse konferencijose, seminaruose ir kt.) aptardami mokslinius pranešimus, nagrinėdami konkrečius autopsijų atvejus, keisdami patirtimi, patologai anatomai taip pat plėtė savo žinias, įgavo pasitikėjimo bendraudami su klinicistais (3). Didžiulės reikšmės turėjo pasidalijimas patirtimi, demonstruojami reti, neįprastos eigos patologiniai pokyčiai ir ligos, pasitaikantys prozektoriniame darbe arba tiriant operacinę bei biopsinę medžiagą.

Kauno medicinos instituto Patologinės anatomijos katedroje ir Respublikinės Kauno klinikinės ligoninės Patologinės anatomijos skyriuje per subordinatūrą, internatūrą bei klinikinę ordinatūrą parengti pirmieji specialistai, vėliau aktyvūs draugijos nariai, sukūrė patologinės anatomijos tarnybą Šiauluose (O. Lapienis), Druskininkuose (K. Ambraška), Klaipėdoje (J. Glaskaitė-Jablonskienė), Kauno 2-ojoje klinikinėje

ligoninėje (J. Kazlauskas). Kai kurie draugijos nariai specializavosi darbo vietos principu ir lankė „pertraukiamus“ tobulinimosi kursus. Į juos pakartotinai 2–3 dienoms atvykdavo ligoninių, kur dar nebuvo histologinių laboratorijų, patologai anatomai, turėdami atliktų autopsijų dokumentaciją ir histologiniam tyrimui numatytus audinius bei organų gabalėlius. Ištyrę paruoštus mikroskopinius preparatus, konsultantams padedant, suformuluodavo galutinę diagnozę ir klinikinę anatomicinę epikrizę.

Apngintos pirmosios draugijos narių daktaro (tada medicinos mokslo kandidato) disertacijos: A. Bistrickaitės (1951), L. Griciūtės (1953), J. Jankevičiūtės (1954), R. Ptašeko (1956), E. Stalioraitytės (1957), K. Ambraškos (1968); pasirodė pirmosios monografijos: A. Venckausko, A. Bistrickaitės-Rudaitienės „Vaisiaus ir naujagimio mirties priežastys“, Vilnius, 1967, J. Lašienės ir E. Stalioraitytės „Naujagimio endokrininės liaukos“ (rus.), Vilnius, 1969 m.

Šiuo draugijos veiklos etapu susiklostė išskirtiniai Lietuvos patologų anatomų ir klinacistų bei sveikatos apsaugos organizatorių glaudaus bendradarbiavimo bei tarpusavio pagarbos santykiai ir tvirtas susitarimas, kad patologinės anatomijos skyrius yra ir turi būti integralinė ligoninės dalis.

Patologinės anatomijos tarnybos plėtojimas, patologinės anatomijos dėstymo ir specialistų mokymo optimizavimas

Per antrąjį etapą stengdamasi įtvirtinti ir plėtoti patologinės anatomijos praktiką, draugija prioritetą teikė narių bendrabiologinių ir naujų specialiųjų medicinos žinių įgijimui, mokslinių tyrinėjimų plėtrai ir jų rezultatų įdiegimui į praktiką. Nuolatinio dėmesio centre buvo patologinės anatomijos tarnybos tobulinimas, patologinės anatomijos dėstymo ir specialistų rengimo per klinikinę ordinatūrą ir podiplominio mokymosi optimizavimo klausimai.

Vyravo dvi svarbiausios draugijos veiklos formos: mokslinės-praktinės konferencijos, kurios neretai organizuotos kartu su respublikinėmis pediatrų, akušerių ir ginekologų, ftiziatrų, terapeutų, kardiologų, infekcionistų ir kitomis mokslinėmis draugijomis ir vadinamieji tarprajoniniai pasitarimai, kurie vyko (reguliariai kas tris mėnesius) dalyvaujant visiems Respublikos patologams anatomams.

Per mokslines-praktines konferencijas sisteminiu principu (susiejant atskirų audinių ir organų bei jų sistemų pokyčius) analizuota bendroji patologija, t. y. vadinamieji tipiški patologiniai procesai: struktūrinė adaptacinių ir kompensacinių procesų raiška ir svarba

išsaugant ir atkuriant sveikatą, imuninio atsako morfologija, hemostazės sutrikimų ir širdies nepakankamumo morfologija įvairiais gyvosios medžiagos organizacijos lygmenimis. Draugijos valdyba rengė ir pateikdavo šiais klausimais naujos mokslinės literatūros anotacijas.

Pagrindinės draugijos narių mokslinių tyrimų kryptys: endokrininių liaukų funkcinė morfologija, širdies ir kraujagyslių sistemos patologija, ypač staigios išeminės mirties ir miokardo infarkto klinikinė patologo-anatominė charakteristika bei aterosklerozės epidemiologiniai morfologiniai tyrimai, reumatas ir kitos jungiamojo audinio ligos, jų eksperimentiniai modeliai bei kolageno biodegradacijos tyrimai, naujagimių ir vaikų ligos, eksperimentinė ir klinikinė onkologija, navikų citologinė diagnostika, eksperimentinė ir klinikinė tuberkuliozė ir jos spontaniinė bei indukuota patomorfozė ir kt. Staigios kardialinės mirties patologijos tyrimai vykdyti kartu su JAV mokslininkais, miokardo infarkto – pagal Pasaulinės sveikatos organizacijos tarptautinę MONICA, aterosklerozės – pagal tarptautinę PSO ir Tarptautinės kardiologų draugijos ir federacijos „Jaunų žmonių aterosklerozės patobiologiniai determinantai“ programas. Reumatas ir jungiamojo audinio ligos tirtos bendradarbiaujant su Vokietijos bei Lenkijos mokslininkais.

Apibendrinus mokslinių tyrimų rezultatus, parengta ir išleista keletas monografijų (L. Gričiūtė, E. Stalioraitytė ir kt., R. Ptašekas ir kt.). Apginta keliolika medicinos mokslo kandidato (daktaro), tarp jų patologės anatomės praktikės G. Korsakienės (1985) bei daktaro disertacijų (pripažinta habil. daktaro). Skaityti pranešimai mokslinėse konferencijose, tarp jų nemaža dalis užsienyje. Naudojantis medicinos mokslo ir mokymo įstaigų patologų anatomų išleista metodine medžiaga, į patologinės anatomijos tarnybos praktiką įdiegta daug tyrimo metodų ir naujų morfologinės diagnostikos kriterijų.

Surengtos keturios respublikinės draugijos konferencijos, dvi respublikinės ir kartu su tuometine Visasąjungine patologoanatomų draugija dvi tarprespublikinės jaunųjų specialistų mokyklos-seminarai aktualiais patologinės anatomijos klausimais (4–6).

Už darbų ciklą apie funkcinę endokrininių liaukų morfologiją J. Lašienei ir E. Stalioraitytei 1972 m. suteikti Lietuvos mokslo premijos laureatų vardai. Prof. J. Lašienei ir prof. L. Gričiūtei suteiktas Lietuvos nusipelnusio mokslo veikėjo Garbės vardas.

Didelis dėmesys skirtas patologinės anatomijos dėstymui optimizuoti. Kauno medicinos instituto Patologinės anatomijos katedros darbuotojų pastangomis

parašytas ir 1973 m. išleistas pirmasis patologinės anatomijos vadovėlis studentams medikams (moksl. redaktorės – J. Lašienė ir J. Jankevičiūtė). Nuo 1976 m. Kauno medicinos instituto Patologinės anatomijos katedroje pertvarkytas bendrosios patologijos dėstymas sisteminiu principu. Tai atsispindi Kauno ir Vilniaus dėstytojų, vadovaujant prof. E. Stalioraitytei, parengtame ir 1986 m. išleistame naujame originaliame patologinės anatomijos vadovyje. Iš esmės atnaujintas ir papildytas antrasis pastarojo leidimas pasirodė 2001 metais. Kaune praktiniuose patologinės anatomijos užsiėmimuose plačiai diegti mokslo tyrimo darbo elementai bei „dalykiniai žaidimai“ (E. Stalioraitytė), Vilniuje – automatizuota apklausa ir mokymas (R. Ptašekas). Išleista daug mokomųjų leidinių.

Dalis plenarinių draugijos posėdžių, aktyviai remiant Sveikatos apsaugos ministerijai, peraugo į mokslines-praktines konsultacines konferencijas, vadinauosius tarprajoninius pasitarimus. Pasitarimai vyko visuose didžiuosiuose miestuose. Juose nagrinėti įvairūs praktinei patologijai aktualūs klausimai, tarp jų onkologinė, vaikų, kardialinė patologija, reumatinės, inkstų ligos, cukrinis diabetas, virusinės infekcijos, morfologinių tyrimo metodų unifikavimas, klinikinės anatominės analizės formos, taip pat įvairios organizacinės metodinės patologinės anatomijos tarnybos problemos. Kadangi tokiuose pasitarimuose dažniausiai dalyvaudavo sveikatos sistemos organizatoriai bei ligoninių vyriausieji specialistai, pavykdavo greitai ir dalykiškai išspręsti nemažai klausimų, kėlusius patologų anatomų susirūpinimą.

Per šį laikotarpį pastatyta daugiau kaip 10 pastatų patologinės anatomijos skyriams. Tarp jų pagal individualų projektą Resp. Šiaulių ligoninėje (aktyviai dalyvaujant projektuojant ir statant Patologinės anatomijos skyriaus vedėjui O. Lapieniui), Kauno 3-iosios klinikinės ligoninės skyriui, pagal tipinį projektą Respublikiniam patologinės anatomijos biurui Vilniuje, Resp. Panevėžio, Klaipėdos miesto, Alytaus, Ukmergės, Utenos, Kėdainių, Marijampolės, Jonavos ir kitų rajoninių ligoninių skyriams.

Kauno ir aplinkinių Kauno rajonų patologai anatomai rinkdavosi į savaitines morfologines konferencijas, vadovaujamas prof. J. Jankevičiūtės, doc. L. Liutkaus, kurių svarbiausias tikslas – konsultacijos biopsijų ir autopsijų tyrimų klausimais. J. Jablonskienės, S. Mockaus iniciatyva reguliariai rinkdavosi ir Klaipėdos miesto bei aplinkinių rajonų patologai anatomai.

Tuomet buvo labai populiarios kartu su klinicistų mokslinėmis draugijomis, ypač terapeutų, kardiologų, onkologų, pediatrų organizuojamos miestų gydytojų

klinikinės anatomicinės konferencijos (Kaune, Vilniuje, Klaipėdoje, Šiauliuose). Taip nuosekliai vyko pataloginės anatomijos tarnybos įsitvirtinimas. Įvertinus patologų anatomų indėlį, tobulinant sveikatos apsaugą, prof. J. Lašienei, doc. L. Liutkui ir Resp. Šiaulių liginės Patologinės anatomijos skyriaus vedėjui gyd. O. Lapieniui suteiktas Lietuvos nusipelnusio gydytojo Garbės vardas.

Mokslo žinių integracija lėmė pataloginės anatomijos ir jos praktikos specializaciją bei skyrių centralizaciją. Galutinai įsitvirtino onkologijos (V. Ilgevičius, R. Kontrauskas, E. Felinskaitė, G. Adomavičienė, A. Barauskienė ir kt.), susiformavo vaikų (V. Krasauskienė-Krapaveckienė, B. Jurevičius, D. Monstvilienė, G. Korsakienė, R. Šimkaitienė ir kt.) ir pradėjo formuotis kardiologinė pataloginės anatomijos specializacija. Kaip savarankiška, pavaldi tik Sveikatos apsaugos ministerijai įstaiga, pradėjo dirbti Respublikinis pataloginės anatomijos biuras (dabar Valstybinis patalogijos centras). Kartu su teigiamais aspektais išryškėjo ir centralizacijos bei specializacijos trūkumai. Apie tai diskutuota draugijoje.

Draugijos nariai kartu pažymėjo aukštojo mokslo Lietuvoje ir medicinos – Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto, Lietuvos universiteto Bendrosios patalogijos ir pataloginės anatomijos, taip pat iškiliųjų narių: prof. Janinos Lašienės, gyd. Antano Didžiulio, prof. Jūratės Jankevičiūtės jubiliejinės datas.

Draugijos ir pataloginės anatomijos praktikos reformavimas, tarptautinių ryšių plėtotė

Per pirmąją dešimtojo dešimtmečio pusę svarbiausi įvykiai draugijos gyvenime buvo neeilinė respublikinė konferencija, naujų draugijos įstatų priėmimas ir pavadinimo pakeitimas, veiklos tikslų bei formų Nepriklausomoje Lietuvoje suformulavimas, taip pat pataloginės anatomijos praktikos reforma.

Draugija sprendė iš esmės analogiškas kaip ir anksčiau mokslines ir organizacines problemas, tik dėl ekonominių sąlygų bendri renginiai tapo retesni ir kooperuoti su kitų draugijų, pirmiausia Kardiologų draugijos, konferencijomis. Patalogai anatomai aktyviai dalyvavo įvairiuose kituose renginiuose: 5-ajame pasaulio lietuvių mokslo ir kultūros simpoziume, Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimuose. Atgaivintame „Medicinos“ žurnale atspausdinta draugijos narių mokslinių straipsnių, jie taip pat rašė medicinos mokslo, sveikos gyvensenos, sveikatos kultūros propagavimui skirtame žurnale „Sveikata“. Draugijos nariai tapo šių žurnalų redkolegijų nariais. Atsivėrė galimybė skelbti ir pranešti mokslo tyrimų rezultatus įvai-

riuose tarptautiniuose suvažiavimuose bei konferencijose. Kauno medicinos akademijos Pataloginės anatomijos katedra sujungta su Akademinių klinikų Pataloginės anatomijos skyriumi – įsteigta Pataloginės anatomijos klinika (vadovai – prof. R. Gailys, prof. K. Daukša). Įsteigta dvimetė (dabar reformuota į keturmetę) pataloginės anatomijos specialybės rezidentūra. Respublikinis pataloginės anatomijos biuras reorganizuotas į Respublikinį, vėliau Valstybinį patalogijos centrą (direktorius – doc. Arvydas Laurinavičius). Jame vyksta patologų podiplominio mokymosi (tobulinimosi) kursai: ginekologinės patalogijos, onkologinės patalogijos, inkstų patalogijos ir kt. Draugijos nariai stažavosi ir lankėsi Europos (Švedijos, Italijos, Vokietijos, Lenkijos) ir JAV patalogijos centruose bei medicinos įrangos firmose (Austrija). Aktyviai dalyvavo Vokietijos patologų surengtuose morfologinės navikų diagnostikos seminaruose Rygoje, Taline ir Palangoje, JAV išseivių lietuvių patologų Jono Valaičio ir Dainos Variakojytės paskaitų ir užsiėmimų cikluose Vilniuje ir Kaune. Užmezgti kontaktai su Danijos patologų anatomų ir citologų draugija bei Europos patologų draugija. Lietuvos patologoanatomų draugija pakviesta ir jos atstovai dalyvavo 15-ajame Europos patologų kongrese Kopenhagoje (1995). Dr. Mečislovas Simanaitis išlaikė egzaminą ir gavo Europos patologo sertifikatą.

Sėkmingai plėtojama mokslinių tyrinėjimų ir pataloginės anatomijos praktinio darbo apskaitos kompiuterizacija.

Draugijos ir jungtinėse konferencijose nagrinėtos šios svarbiausios temos: Lietuvos gyventojų mirties priežastys remiantis Lietuvos teritorinio vieneto (Jonavos raj.) gyventojų mirties priežasčių tyrimo, pagrįsto autopsija (R. Neimantas); aterosklerozės ankstyvųjų stadijų genezė ir kraujagyslės sienelės ląstelių, ypač endotelio, vaidmuo; Kauno populiacijos aterosklerozinių pažeidimų raida; išeminės širdies ligos, pirmiausia jos ūminių sindromų, patogenezė ir patalogija; pirminės ir antrinės kardiomiopatijos. Kartu su Sveikatos apsaugos ministerijos Informacijos centru aptarta tema „Tarptautinė statistinė ligų klasifikacija, Dešimtoji peržiūra: principai ir naujovės“. Pabrėžti draugijos uždaviniai ją įdiegiant. Išanalizuoti nauji reikalavimai rašant mirties liudijimą.

Vykdydama 1991 m. įvykusio pasitarimo įpareigojimus, draugijos valdyba pateikė pasiūlymus dėl pataloginės anatomijos tarnybos statuso ir liginėje mirusiųjų autopsijų reguliavimo, Sveikatos santvarkos bei Medicinos pagalbos įstaigų įstatymui. Parengė pataloginės anatomijos tarnybos akreditavimo krite-

rijus, žinių ir įgūdžių reikalavimus atestuojamiesiems kvalifikacinėms patologoanatomų kategorijoms įgyti, koregavo patologoanatominių tyrimų ligoninėse įkainių projektą, aptarė Čikagos patologo J. Valaičio rekomendacijas dėl tolesnės reformos kryptį.

Visą šį laikotarpį aktyviai veikė draugijos Vilniaus filialas – Vilniaus patologoanatomų draugija (A. Žygas, R. Ptašekas).

Lietuvos patologoanatomų draugija daugiau kaip per keturis veiklos dešimtmečius, tarp jos narių susiklosčius šiltiems santykiams, tapo vienminčių bendrija, jungiančia ir projektuojančia patologijos mokslinius tyrimus, jos dėstymo metodologiją ir metodiką, patologinės anatomijos tarnybos plėtotę, patologų anatomų specialistų ir mokslininkų rengimą ir jų nuolatinį podiplominį mokymąsi.

Naujų tyrimo metodų ir informacinių technologijų diegimas

Siekiant supažindinti draugijos narius su patologijos mokslo pasiekimais bei naujomis tyrimo bei informacinėmis technologijomis, surengtos aštuonios mokslinės-praktinės konferencijos, tarp jų – jungtinės su Lietuvos kardiologų, endokrinologų draugijomis bei Lietuvos reumatologų asociacija. Konferencijose svarstyti aktualūs bendrosios ir nozologinės patologijos, onkologinės, vaikų ir perinatalinės patologijos, sisteminių vaskulitų, patologijos diagnostikos kokybės įvertinimo ir naujų metodų taikymo bei kiti klausimai. Konferencijos vyko Kaune ir Vilniuje. Ketrios mokslinės konferencijos, tarp jų dvi Šakiuose ir Šiauliuose, buvo skirtos iškilų Lietuvos patologų anatomų: prof. Janinos Lašienės, gyd. Antano Išganaičio, Osvaldo Lapienio, prof. Jūratės Jankevičiūtės jubiliejams pažymėti. Šių konferencijų tematika buvo artima jų moksliniam palikimui arba įgyvendintoms patologinės anatomijos tarnybos praktikos idėjoms ir formoms.

Įvyko keturi tarptautiniai seminarai aktualiais hepatologijos, onkologijos, gastroenterologijos, endokrininės patologijos klausimais, kuriuos vedė Ispanijos, Švedijos, Belgijos bei JAV patologai. Be specialių mokslinių ir praktinių klausimų svečiai supažindino ir su šių šalių patologijos tarnybos ypatybėmis. Vyko tradiciniai Vokietijos ir Baltijos šalių patologų seminarai. Išliko ankstesnės pagrindinės draugijos narių vykdomų mokslinių tyrinėjimų kryptys. Parengta ir išleista prof. L. Griciūtės, prof. R. Ptašeko su bendraaut. monografijos, prof. J. Lašienės (1997), prof. J. Jankevičiūtės (2000) mokslinei pedagoginei veiklai skirti leidiniai. E. Stalioraitytės ir D. Pangonytės vadovėlis „Kardialinė patologija“ (1997) įvertintas Švietimo ir

mokslo ministerijos Bendrųjų vadovėlių leidybos komisijos 1997 m. pirmąja premija, išleistas autorių kolektyvo bendrojo vadovėlio „Patologinė anatomija“ antrasis leidimas (2001), D. Pangonytės, E. Stalioraitytės, R. Gailio universitetinis vadovėlis „Fundamentinė patologija“ (elektroninėje laikmenoje, 2003), prof. V. Lesauskaitės ir kt. mokomoji skaitmeninė priemonė „Bendrosios patologijos histologinių preparatų atlasas“ (lietuvių ir anglų kalbomis).

Prof. L. Griciūtei kartu su dar aštuoniais mokslininkais už darbus „Fotosensibilizuota navikų terapija, fizikiniai, biocheminiai, ikiklinikiniai ir klinikiniai tyrimai“ (1996–2000) suteiktas Lietuvos mokslo premijos laureato vardas.

Draugija aktyviai dalyvavo rengiant ir realizuojant patologijos rezidentų, patologų tobulinimosi ciklą, Kauno medicinos universiteto doktorantų kardialinės patologijos studijų programas. Draugijos nariai stažavosi, dirbo ir lankėsi Švedijos, Italijos, Vokietijos, Lenkijos ir kituose patologijos centruose.

11-ajame draugijos suvažiavime, įvykusiame 2003 gegužės 15 d. Kaune, išsamiai nagrinėta žmogaus patologijos studijų metodika. Atkreiptas dėmesys į naujas interaktyvias ir nuotolines studijų formas, joms skirtų priemonių elektroninę leidybą, informaciją internete. Daug dėmesio skirta Lietuvos patologijos tarnybos dabartinei būklei ir perspektyvoms. Nurodytas teigiamas patologijos skyrių licencijavimo vaidmuo: atkreiptas didesnis ligoninės administracijos dėmesys ir skirta lėšų, inventorizuota tarnyba, įdiegti vidinės kontrolės sistemos pradmenys, iškelti uždaviniai tolesniam tarnybos gerinimui, tarp jų kokybės sistemos tolesniam diegimui, valstybinės pacientų tyrimų duomenų bazės formavimui, patologo profesijos populiarinimui (spauda, televizija) ir t. t. (A. Laurinavičius, U. Mickys, D. Pranys, I. Gudinavičienė). Įvertinta dabartinė autopsijų būklė ir nesumažėjusi jos reikšmė šiuo moderniosios medicinos laikotarpiu (G. Korsakienė).

Įvyko ataskaitinis-rinkiminis draugijos posėdis ir diskusija dėl tolesnės draugijos veiklos formų. Išrinkta 11-kos narių valdyba, jos pirmininke perrinkta prof. Dalia Pangonytė.

Per visą draugijos veiklos laikotarpį organizuota dešimt draugijos respublikinių konferencijų ir du suvažiavimai, keturios mokyklos, parengta ir išleista 19 monografijų ir straipsnių rinkinių, 6 vadovėliai, 28 mokomosios knygos, 25 metodinės rekomendacijos. Dvylika draugijos narių įgijo habilituoto mokslo daktaro laipsnį, apgintos 42 daktaro disertacijos. Parengtas ir išleistas draugijos gyvavimo veiklą apžvelgiantis leidinys „Penkiasdešimt kūrybos metų“ (7).

Fifty years of creative work (Society of Lithuanian Pathologists, 1954–2004)

Elena Stalioraitytė¹, Ruvinas Ptašekas, Dalia Pangonytė¹

Society of Lithuanian Pathologists, ¹Institute of Cardiology, Kaunas University of Medicine, Lithuania

Key words: pathological anatomy, pathologists, society of professionals.

Summary. The article deals with the activity stages and forms of Society of Lithuanian Pathologists (in 1954–1991 – Republic Scientific Society of Pathologoanatomists, in 1991–1996 – Society of Lithuanian Pathologoanatomists). Founder of the Society and the first President (in 1954–1976) was prof. Janina Mackevičaitė-Lašienė, in 1976–1996 – prof. Elena Stalioraitytė and since 1996 up till now – prof. Dalia Pangonytė.

Taking into account the needs of medical research and practice, its activities varied. According to the tasks there are 4 stages of Society activity. The first – establishment of pathological practice, introduction into clinic and pathological practice of pathogenetic and nosologic diagnosis; the second – consolidation and development of pathological practice, conveyance of pathology knowledge, optimization of pathology teaching and training of specialists; the third – reforming of Society and pathological practice, widening of international relations; the fourth – introduction of recent methods and information technologies in pathological practice and teaching.

The Society has organized ten republic conference and two congresses, four school-seminars, its members published 19 monographs and collections of articles, 6 textbooks, 28 learning books, 26 methodical recommendations, more than fifty members acquired academic degree.

Correspondence to D. Pangonytė, Institute of Cardiology, Kaunas University of Medicine, Sukilėlių 17, 50009 Kaunas, Lithuania. E-mail: pangon@kmu.lt.

Literatūra

1. Lašienė J, Stalioraitytė E. Apie Respublikinės patologoanatomų draugijos veiklą 1954–1960 m. (Activity of Republic Society of Pathological anatomists in 1954–1960). Sveikatos apsauga 1961;3:56-8.
2. Aš pati. Profesorės Janinos Mackevičaitės-Lašienės gyvenimas ir veikla (Myself. Life and activity of professor Janina Mackevičaitė-Lašienė), sudarytoja E. Stalioraitytė. Kaunas, 1997.
3. Lašienė J, Stalioraitytė E. IV respublikinė mokslinė patologoanatomų konferencija (IV Republic scientific conference of pathological anatomists). Sveikatos apsauga 1963;1:53-56.
4. Paukov VS, Kaufman OJ. 1-ja Vsesojuznaja shkola molodykh patologoanatomov. (First All-Union school of youth pathological anatomists). Arkh patologii 1988;1:87-90.
5. Stalioraitytė E, Pangonytė D, Gailys R, Lesauskaitė V. Patologoanatomų konferencija. (Conference of pathological anatomists). Sveikatos apsauga 1989;3:50-2.
6. Žiuraitienė R., Pangonytė D. Pirmoji patologų anatomų mokykla. (First school of pathological anatomists). Sveikatos apsauga 1989;4:51-2.
7. Stalioraitytė E, Pangonytė D, Ptašekas R. Penkiasdešimt kūrybos metų. Lietuvos patologų draugija, 1954–2004. (Fifty years of creative work. Society of Lithuanian pathologists in 1954–2004). Kaunas, 2004.

*Straipsnis gautas 2004 04 19, priimtas 2004 04 27
Received 19 March 2004, accepted 27 March 2004*